

Kukorelly Endre

Az, elvarázsolt lélek

„Ez a helyünk [Ottlik helye a jobbszárnyon az első tagpár második sorában] *nem afféle elméleti, jelképes hely volt csupán: konkrétabb és valóságosabb helyem talán azóta sem volt életemben.*”
(Ottlik Géza: *Iskola a határon*)

I.

„Ez az isten nem hall.”

Ha katona vagy, háborúban vagy. Háborús viszonyok között, végletekig kiélezett helyzetben. Nyakig benne, fejed tetejéig, mindened. A pöcsöd kilóg. Mindened kilóg. Jég, tűz. Esik. Havazik. Április legvégén havazik. Számolj visszafele, ha tudod a végét, de tudod-e a végét? Börtön, zárda, bentlakásos kollégium, ezek nem ugyanazok, mégis ugyanolyanok, ugyanaz a szerkezet, és harci helyzetben, első vonalban nem ugyanaz, mint békében vagy fegyverszünetben, mégis ugyanúgy viselkednek veled. Ja igen, mivel nem te viselkedsz így vagy úgy, te nem is létezel, ne hidd, hogy mindaz vagy, aki vagy.

„Álmodozik. De most nyitva a szemé.”

Gyerekes, mondják a nők, a férfiak gyerekek. Ez az egész, erre az egészre, és nem mennek oda, nem néznek rájuk, mert hát azok ott mégsem gyerekek, hanem férfiak. Nem vicces, még csak nem is vicces, masíroznak, meg még mi. Lődöznek. Kisfiúk, fapuskával. A Kalasnyikovval 1000 méterre lehet célba találni.

„...igen, hová is vezetett ez az utca?”

Nem emlékszem jól. Ez az egész sehova se vezet. Erős érzés, ha belegondolok, lezuhan a gyomorig, úristen, nem emlékszem, volt ez? Van, amire igen, arra viszont olyan élesen, mintha színes filmen nézném. Bármikor leforgatom újra. Rossz emlékek, és külön-külön nem mind rossz, a legtöbb rossz. Rémisztő. Ha külön venném, de nem veszem külön, rossz és jó is, rém rossz, rém jó, valahogy a rossz emlékek megjavulnak, egybecsúszik az egész. Szörnyű, amire emlékszem, borzasztó az egész, mégis jó, vagy mi a fasz, mellbevágó, szívfacsaró, nevenséges. Undorító, csodálatos. Érdekes. Érthetetlen. Negédes. Leszop az Ági a laktanya mozitermében, közben megy az *Égi bárány*, mindenki baszik a csajával az *Égi bárány* alatt, néha odapillantok az *Égi bárányra*, nem az a lengyel, erősen modoros csákó játszott benne? Valami katonát? És az egésznek se füle, se farka? Szopja a faszomat az Ági, de milyen Ági, az *Égi bárány* alatt, moziélmény 1971-ből, rendezte Jancsó Miklós. Égi Ági.

„Én úgy érzem, hogy kezdetén vagyok az életnek.”

Semmit nem ért, aki nem volt katona. Lehet, hogy semmiből, lehet, hogy semmit. Nem voltam katona. Két esztendeig a 7015. Önálló Őr- és Díszezredben voltam besorozva, végigcsináltam az utolsó napig, és nem voltam katona. Nyolc hónapig a tisztesszakaszban, aztán kétszer nyolc hónapig rajpk., és most magyarázom el, hogy tisztesszakasz? Mi a lófasz a tisztesszakasz meg a rajparancsnok? Vagy bármit? Egyetlen percig nem voltam katona, ezt mondtam már *eleget*? Elég hamar megértettem, hogy mit jelent, szerencsére,

mert minél később érted meg, annál reménytelenebb: „*Czakó Pali értette meg a leghamarabb*”, írja Ottlik Géza az *Iskolában*. Megérted, csinálsz, jelen vagy, nem vagy. „– *Valamit kellene csinálni. / – Nem lehet – rázta a fejét Czakó.*” Megpofozni azt a negyedévest, aki ok nélkül a legdurvábban üvöltözik velük, terrorizálja őket. Sőt teljesíteni kell a parancsait, mert följobbvaló. Ezt civilek nem értik, „*itt nincs átjárás a két világ közt.*” Én civil vagyok, ami azt jelenti, hogy én sem értem. 2 évig voltam katona, akkor, addig pontosan értettem, ma már megint nem értem. Az katona, aki érti, és nem tudja elfelejteni, ezek szerint én nem voltam katona, mert noha mintha értettem volna, most már nem értem. „*A civilek, a család? Talán elájulnának a szánalomtól, mint Dante a szélfújta lelkek látán, ha tudnák a felét, amit mi tudunk, pedig azzal még semmit sem tudnának.*”

„*Felesége elkövette azt az izlésteleniséget, hogy szenvedett a hűtlenségei miatt.*”

Egyáltalán nem volt nőm. Mikor bevonultam, volt egy csajom, az bejárt vasárnaponként, kénytelen volt bejönni, mivel engem gyakorlatilag nem engedtek ki. Még szerencse. És ha kiengedtek, nem volt hova mennünk, nem is tudom, nem volt lakása?, albérletben lakott vagy mi, nem emlékszem. Felviszem hozzánk, de túl nagy a család, mindig lábatlankodik otthon valaki, csak szerencsétlenkedünk. Egyszer az történt, hogy nem volt otthon a Julcsa, a néhai cseléd lányunk, akkor bementünk a cselédszobába ezzel a csajjal, az Ágival, és basztunk, és erre, hihetetlen, de megjött a Julcsa. Akiről úgy tudtam, hogy épp Szekszárdon vendégeskedik, a rokonainál. Julcsa cseléd lány volt nálunk anno, régi rendszer. Úri világ. Aztán otrragadt ostrom után. Megérkezett váratlanul, én meg benn vagyok a szobájában, lett belőle némi balhé. Nem nagy, óbégatni kezdett, mire az anyám kijött a konyhába, és letolta. Ne csinálja a cirkuszt, ne hisztizzen itt nekem, Julcsi, pólyálta eleget maga a Bandikát satöbbi.

Anette elpirult, amiért Szilvia kitalálta a gondolatát.

Aztán férjhez ment az Ági. Írt egy levelet. Nagyon sajnálom, drágám, hogy akkor szétkapcsoltak bennünket, akartam mondani még valamit. Nem találkozhatunk többet, mert úgy döntöttem, férjhez megyek. Jobb lesz ez így, ne kérdezz semmit, és ne haragudj. Ági. Budapest, 122. Pf. 108/e. Petőfi Laktanya. A pecséten 1971. máj. 28. 1 forintos bélyeg, a Hotel Budapestet ábrázolja.

„*Mutasd te is a lábadat, drágám!*”

1971. január 1. péntek. 2-kor fekszünk, 7-kor ébresztő, a 8-as őrségbe megyünk. Jeges hideg, fázok az őrbunda alatt is. Van még hátra 12 720 óra. 763 200 perc, 45 792 000 másodperc. 570 nap. Éjjel -12 fok. 4. hétfő. Ügyeletes alegység. A tanteremben ülünk, holnap pol. vizsga: a szocialista világrendszer. Bejön a Bognár Vili főhadnagy: Elvtársak, van még egy kis idő, mindenki

pótolja be az esetleges hézagokat. Uhrin, fog menni? Persze! Hát Ábrahám? Jálentem, igán! 5. kedd. Lement a vizsga, a Dorozsmai főtörzs legnagyobb meglepésére, *tiszteljétek a közkatonaikat*, ezt mindig elszavalja ilyenkor, közben meghatódik magától. Délután hólapátolás a budaörsi reptéren, iszonyú hidegben. Este Györkös Gáborral szórakozik a Nagy Jocó, fölírja a karjára szappannal, hogy Györkös, te segg, bedörzsöli hamuval, Györkös csodálkozik, mindenki röhög Hihetetlen pofája van. Jan. 6. Reggel hólapátolás, aztán díszelgés egész délelőtt, kordont fogunk állni Nógrádi Sándor temetésén. Jan. 7. Busszal a Kerepesibe, fél 12-től kb. 3-ig állunk, nem unalmas, lehetett nézni a csajokat. Este a Bognár közli, hogy itt, a 4. századnál leszek géppuskás rpk. Mészáros Pistivel. Jan. 8. Délelőtt alakizás, ebédre halászlé, büdös, a túrós csusza tökéletesen ehetetlen. Maradt reggelről kis sajt, szerencsére. Este a Vadon csomagjából ettem egy mákos rétest. Vacsorázni le se menten.

„*Október eleji szürke, enyhe napok. Csöndes levegő. Egyenesen, lassan hulló langyos eső.*”

Az a t. sz., hogy az első nyolc hónapban kiképeznek egy szakasz katonát arra, hogy a következő bevonultatott garnitúra előjárói legyenek, kiképzés végén pedig előrúgják őket, tisztesek lesznek, örvezetők, ők lesznek a kopaszok rajparancsnokai. A kopaszok újoncok. Apám mesélte, hogy egyszer, az orosz front felé vonatozva, egyik katonája leugrott a mozgó kocsirol, a keze a kerék alá került, ellapította az ujjait. Rosszul lett, mondta, ettől a látványtól.

A „lélek”!... Ez a „protestáns” szó!

A Fidel Castro érkezik, kinn állunk Ferihegyen, órákkal előtte, díszelgés, az anyám meg a húgom integetnek, szerintem ők élvezték is, repülőgépek meg csomó fess fiatalember, köztük én, szép az idő, cirkusz, az is lehet, hogy kicsit én is élveztem, soroljam, hogy mit?

„*Az életben csalódní kell. Csalódní annyi, mint ismerní.*”

Néha lehetett focizni. Tartottak egy válogató meccset, a Budai Nagy Antal SC toborzott, engem is beválogattak, játszottam pár edzőmérkőzésen. Csak szenvedés, totálisan ki voltam merülve, ilyen egyszerű, és akkor még edzések is, túlzás, egy idő után nem mentem. Néha focizunk a salakos kiképzőpályán, de igazából senkinek sincs kedve. Fociztam a BNA-ban.

„*Eh, ez már mégis kibírhatatlan! Hát sétálni sem szabad már nyugodtan?*”

Az első komoly menetgyakorlat Érd fennsíkról a Petőfi laktanyába, 17 kilométer, teljes menetfelszerelésben. A vadonatúj bakancsban szétment a lábfejem. Hetekig nem gyógyult, csontig lejött a hús a

sarkam körül. Érdekes, hogy milyen hamar begyógyul az ilyesmi. Napokig tornacipőben lehetett járni. Mintha dugóhúzóval kicupantottak volna a sarkamból egy darab húst.

„*A szavak nincsenek ugyanolyan anyagból, mint a valóság.*”

Megy a Singhoffer a két sor emeletes vaságy között, és fölrugdossa a stokikat. Nem mind, majdnem mind. Leröpül a szájbabaszott stokira szájbabaszott műgonddal hajtogatott, kicsipkedett, szájbabaszott gyakorlóruhád, kezdheted előlről. A stoki amolyan sámliféle, támla nélküli ülőke. Katonai sámlí. Kicsipkedni azt jelenti, hogy téglalap alakúra hajtogatod a ruhádat, és élt csipkedsz bele. Szájbabaszott az, akit szájba basznak, és ezen kívül minden más, vagyis bármi más, mit tudom én, ha elszakad a szájbabaszott bakancsom fűzője, a, a szájbabaszott kurva anyám vagy satöbbi, a gyakorlótér enyhe emelkedője, a 12-es órség, gázálarcból az orromba kerülő széppor meg a nem eléggé a vezényszó ütemére az ég felé rántott díszelgő karabély, ez mind szájbabaszott.

„*Nem lát semmit. Mindent lát. Mindent akar. Mindent bírni.*”

Á kákásásásztó rávászá, harsogja a Rác, nagydarab ember, jámbor lélek, soha többet nem leszel ennyi sok, szó szerint véve egyszerű ember között. Szóval, csak lessél. Hogy mit kezdenek veled. Te velük. A gyanakvó tekintetük, olvasok, miért olvasok? Durva, rossz szagú, rosszindulatú, agresszív, érzelmileg sivár, részegen érzélgősködő, önző, bosszúálló, sunyi, a nőkn, vagyis a szopátáson kívül semmire nem kíváncsi, végtelenül tudatlan, egymást simán beáldozó, beárló fiatal férfi. Nehogy már az úgynevezett egyszerű fiúk bármilyen szempontból is érdekesek volnának. Két évig kibírhatók volnának. Kibírtam, ez érdekes. Érdekesek voltak, ez érdekes. Szerettem is őket, nem mind, néhányat biztos. Nevettem rajtuk, nevettem velük. Volt, aki segített. Hogy mennyit bírtam ki, azt nem tudnám így megmondani azért. Még a foci sem érdekelte a legtöbbet. Néhányukat. Bönö Föri, töszí-vöszí, mondogatja a Rostás, aki köcskeméti gyerek. Gyerök. Bösz Újpest-drukker. Mög köll nézni a tabóllát.

„*Kemény játékos volt az elvárásolt lélek!*”

Nem voltam kemény. Aki nem kemény, még mindig iszonyú kemény, civilekhez képest vidia, különben, például, meghal. Nem halsz meg, túléled. Már aki. Az éli túl, aki túléli, és aki nem, az nem, különösebbet erről nem lehet mondani. Hozzád képest kurvára kemény voltam, nyugi, kishaver. Volt olyan, hogy nagyon kemény voltam *bármibe* képest.

„*Háború minden... Háború álarc alatt...*”

Fájt a fogam, fölmentem a fogászatra, reggel a kihallgatásnál kértem engedély fogászatra menni. És, ez viccesen fog hangzani, a középkorú fogorvosnő épphogy belenézett a számba, azonnal kihúzott két hátsó fogat. Nem volt vicces. Azóta is csodálkozom rajta, ha eszembe jut. Soha nem jut eszembe. Most eszembe jutott. Engedtem, úgy látszik, ez megint a dolog lényegéhez tartozik, bármi megengedhető, és bármit, úgy látszik, meg is engedsz. Ha van lényeg, na, akkor ez az. Nem mintha kérdezett volna bármit. Szőkére festett hajú, durva arcú nő, hasonlított a gimnáziumi történelemtanárhoz. Bizonyos Fazekasné, így emlékszem, egy szőkére festett, középkorú nő.

II.

„*Összemorzsolta a megalázottság.*”

Voltak, akiket rendszeresen bevittek újoncokat a raktárba, csúszniuk kellett a kövön, csúszni, csúsztak, tisztí díszelgő kardokkal csapkodták a valagukat meg a hátukat, ezek a dolgok csak sokára derültek ki. Minden sokára derül ki abból, ami kiderül. Volt olyan is, hogy, szóval volt minden, most egy kicsit meguntam.

„*Férfiasnak lenni ezeknek a fiataloknak a szemében annyi volt, mint »erőszakot tenni« – egyértelmű volt az erőszakkal.*”

Volt egy kétméteres altiszt, tovább szolgáló, Perc nevű, alig idősebb nálunk. Max. 8–10 évvel. Az nagyon sok. Mikor előléptettek mindet, elkezdett haverkodni velünk. Közülünk néhányal. Együtt ittak, mit tudom én, mit csináltak. Egy szót nem beszéltem vele két év alatt. Hallom a hangját. „*Visszakozz! Ez a visszakozz volt a leggyakoribb vezényszó.*”

„*Hason csúszó kutyák!*”

Azonnal megcsinálni. Azonnal. Mindent. Nem kérdezni. Nem mérlegelni. Nem csodálkozni.

„*A parancsolás és engedelmség tudománya: a két pólus... (Két pólus kell a földgömbhöz...)*”

A céltábla alsó széle közepére célzol. Leszorítom a géppisztolyt, fölránt, szorosán tartom, mégis erőseket üt. Rövid sorozatok, a keresztben mozgó, ember alakú fém céltalálatnál ledől, jó érzés. A Vidámparkban célba lőttem apámmal, vagyis én lőttem, ő sosem. Egyszer se, hiába kértem, hiába rendeztem cirkuszt, ez mindig elvette a kedvem, nem a lövöldözéstől, nem is tőle, hanem csak úgy elvette. Eléggé ment, élveztem, és mutass egy kisfiút, aki nem

élvezi, felnőtt férfiakat, akik nem élvezik. A lögyakorlat nem élvezetes, mert utána megfuttattak, túl sokáig tartottak az előkészületek, komor ceremónia, maga a célbalövés viszont jó. Izgalmas. Finom lőporszagú. Utána sokkal alaposabban kellett megtisztítani a fegyverem, igazán meg kellett tisztítani. Minden nap tisztítjuk. Mindenkinek van géppisztolya, riadónál, a raktárban, sötétben is megtalálom, *fegyvere száma, ez a fölszólítás naponta többször is elhangzott, bármelyik előljáró rákérdezhetett. És vágta rá a választ, ennyi meg ennyi, bármilyen furcsa, elfelejtettem.*

*„Sosem játszom. Nem ismerem magamat.
Nem az ingemet játszanám el.”*

Három öngyilkosság történt a szakaszunkban pár hét alatt. Egy meghalt. Nyitott szemmel álmodozok, fekszem hanyatt az ágyon néhány másodpercig, rögtön elalszom a kimerültségtől. Volt egy kövérkés gyerek, valamilyen rockzenész, az például lapockáig érő hajjal jött be. Vonult be. Harminchárman voltunk, ha jól emlékszem, hárman öngyilkosok lettek, mesei számok, nem mese, hanem statisztika?

„Muszáj, hogy tartson még egy darabig... Látod, egyik jó barátom, csinos fiú, kapitány, hadikeresztos – (nemrég esett el) –, azt mondta nekem: »Még egymillió németet kell megölnünk.«”

Persze nekünk senkit se kellett megölni.

III.

„A nőstény azért falja fel, mert fölösleges már: szerepét eljátszotta!”

A Meglécz Béla állandóan a faszát verte takarodó után a pokróc alatt, közben a felesége nevét nyöszörögte. Mindenki verte a faszát takarodó után a pokróc alatt, és próbált valami nőre vagy ilyesmire gondolni. Bejelenti levélben, hogy nem aktuális már, ne várd, hogy menjen, ne menj hozzá, ne is telefonálj, ne írj, tűnjél el. Édes szerelmem! Te geciszopó.

„Kimondta a nevemet?”

A rajt levittem a könyvtárba, népnevelési célból. A rajom, így kellett mondani, így is éreztem, az én rajom, én vagyok a felelős. Ezek az én embereim. Pár funkcionális analfabéta, az egyik, most nem jut eszembe a neve, de, eszembe jutott, Pintye honvéd, ez a Pintye effektív nem olvasott soha semmit. Egyáltalán semmit, ezért aztán kikölcsonöztem neki a Robinsont, pontosabban mondván ki kellett kölcsonöznie a Robinsont, mert én voltam a rajpk., és ez volt a parancs. Aztán difónak csúfolták. Pintye kövérkés volt, inkább puhány, szeplős parasztgyerek.

„Halj bele fiacskám! Stirb und werde!”

Bevittem magammal Romain Rolland *Az elvarázsolt lélekjét*. Fordította Benedek Marcell. Azért pont ezt, mert pont ez következett a Világirodalom Remekjei című sorozatban. Apám előfizetett rá. 3 kötet, zöld vászonborító. 19 évesen még mindent el akarsz olvasni, úgyszólván mindegy, mi jön sorra. A szekrényben tároltam, és ezek szerint lehetett tárolni könyvet a szekrényben. Lehet, viszont nem ajánlatos. Ha akadt fél percem, odakuporodtam, elolvastam tizenöt sort. Vagy három sort. Egy oldalt. Aztán nem emlékeztem rá, de semmire. Soha nem volt idő semmire.

„Miért lakozik ez a kegyetlenség a fiatal emberek szívében?”

A szagokat megszokod. Nagyon érdekes, ahogy hozzászoksz szinte bármihez. Így utólag érdekes. Szinte minden, például az ebédlő szaga. A csokis nápolyi szaga. Vettem néha csokis nápolyit a kantinban, kurvára jó íze volt. Fincsi nápolyi. Volt olyan, hogy Terefere nevű keksz.

„Ismét le kellett szoktatni a gondolkodásról.”

Egy Mészáros nevű gyerek, ugyanabban a rajban voltunk, megtermett, békés fiú, pár hete fölhevített, hogy én vagyok-e én, és eljött egy győri dedikálásra. Nem emlékeztem rá. De semmire, egy fia jelenetre sem vele kapcsolatban. A zászlóaljnál mindenki elég nagydarab, díszelgéshez lettünk összeválogatva. Amikor megláttam a Mészároset, egyből megismertem. Nem emlékszem, emlékszem, de mire (nem)?, ez megy, össze-vissza megy.

„Olyan zaj volt, mint a végítélet napján...”

Két év, kitöltjük az utolsó napig. Az utolsó óráig. Dél előtt szarokadás, le kellett szedni a matracokat az ágyakról, ülök a sodronyon, bejött a körletbe a Csuha nevű hadnagy, kis geci századparancsnok, a háromból a leggecibb a zászlóaljnál, áll előttem, sír, meg van hatódva. Tegeződünk össze, mondja, tudom, hogy te verseket írsz, valamit még mondana, fölállok, otthagynom. Mi a faszér' csak kora délután mehetünk ki. Átsüt a fátyolfelhőn. A vidékiek reggel óta részegek, és lehet, hogy csak én vagyok pesti az egész bagászból. Ölelkeznek, csapkodják egymás vállát, tódulunk ki a kapun, azon megy a vita, hogy melyik kocsmában találkozunk, valahogy sikerül otthagynom őket. Üres a gyomrom. Itt, följebb, a gyomor-szájnál. Várom pár percet a 40-es buszra, aztán elindulok gyalog a Budaörsi úton, a Körtér felé. Szabadság híd, kiskörút.